

VAIZDO STEBĖJIMO KAMERŲ (CCTV) PANAUDOJIMAS UŽTIKRINANT VISUOMENĖS SAUGUMĄ: TEISINIAI IR ORGANIZACINIAI ASPEKTAI

Dr. Raimundas Kalesnykas

Vidmantas Mečkauskas

Lietuvos teisės universitetas, Policijos fakultetas, Policijos teisės katedra
Valakupių g. 5, 2016 Vilnius
Telefonas 2740 624
Elektroninis paštas ptk@ltu.lt

Pateikta 2002 m. gruozio 23 d.

Parengta spausdinti 2002 m. gruodžio 30 d.

*Recenzavo Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos Vadybos katedros vedėjas docentas
dr. Gediminas Dubauskas ir Lietuvos teisės universiteto Valstybinio valdymo fakulteto prodekanė docentė
dr. Gitana Jurgelaitienė*

S a n t r a u k a

Straipsnyje aptariamos vaizdo stebėjimo kamerų (CCTV) panaudojimo viešosiose vietose galimybės, kurios, autorių manymu, darytų tam tikrą poveikį gerinant visuomenės saugumo situaciją aptarnaujamoje teritorijoje. Saugos priemonių, trukdančių daryti teisės pažeidimus arba slopinančių asmenų interesą vykdyti teisės pažeidimus, įrengimas ir naudojimas viešose vietose yra situacinės teisės pažeidimų prevencijos dalis.

Vaizdo stebėjimo kamerų (CCTV) panaudojimas užtikrinant visuomenės saugumą – nauja prevencijos priemonė, todėl tikslinga nustatyti teisinius bei organizacinius saugos priemonių taikymo standartus. Priešingu atveju galima susidurti teisės normų pažeidimo, žmogaus teisių ir laisvių suvaržymo problema, taip pat vaizdo stebėjimo kamerų (CCTV) efektyvumo ir ekonominės naudos problema.

Straipsnyje tiriama probleminė situacija – Vilniaus miesto savivaldybės aptarnaujamos teritorijos saugios aplinkos užtikrinimo būklė. Būtent Vilniaus miesto savivaldybė ir Vyriausiasis policijos komisariatas parengė vaizdo stebėjimo kamerų (CCTV) sistemos įdiegimo viešose vietose projektą. Tyrimo rezultatų pagrindu pateikiami šios saugos priemonės naudojimo privalumai ir trūkumai bei efektyvumas mažinant teisės pažeidimų skaičių ir gerinant visuomenės saugumo būklę aptarnaujamoje teritorijoje.

I v a d a s

Visuomenės saugumo užtikrinimas rinkos ekonomikos ir konkurencijos sąlygomis tampa vienu svarbiausių valstybės uždavinių. Minėtosios problemos sprendimas dažniausiai priskiriamas centrinėms viešojo administravimo institucijoms, atsakingoms už visuomenės saugumo valstybės politikos įgyvendinimo strategijos formavimą ir jos vykdymo organizavimą [1]. Pastaruoju metu šią valstybės funkciją sėkmingai vykdo savivaldos institucijos ir nevalstybiniai subjektai (nevyriausybinės organizacijos, piliečių susivienijimai, privačios saugos struktūros ir pan.), dalyvaujantys palaikant viešąją tvarką ir užtikrinant visuomenės saugumą. Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, jog sukurta ir sėkmingai funkcionuoja visuomenės saugumą užtikrinančių institucijų sistema, nustatyti tarpinstituciniai ryšiai ir jų kompetencija šioje srityje, pateikiamos teisinės ir organizacinės priemonės, taikomos palaikant visuomenės saugumą. Kita vertus, didėjanti tinkle gyvenamojoje aplinkoje, teisės pažeidimų skaičiaus

didėjimas, gyventojų saugumo pojūčio silpnėjimas ir kitų panašaus pobūdžio rizikos veiksnių dominavimas leidžia kitaip vertinti visuomenės saugumo padėtį valstybėje.

Gyvenimas formuoja pagrindinę problemą: ar panaudojamos visos galimybės ir priemonės ir ar jos yra efektyvios, kad visuomenės saugumo būklė būtų ne blogesnė, nei yra pastaruoju metu, o gerėtų? Visuomenės saugumo užtikrinimas yra kompleksinė visuomeninio gyvenimo sritis, kurios valdymo efektyvumą lemia valstybės gebėjimas taikyti šiuolaikinius visuomenės poveikio instrumentus. Deja, ne visi visuomenės poveikio instrumentai (pvz., finansiniai, materialiniai, žmogiškieji ištekliai) yra efektyvūs ir gali užtikrinti teigiamą rezultatą. Ieškoma naujų ir novatoriškų žmonių saugumo užtikrinimo priemonių ir būdų, galinčių sumažinti teisės pažeidimų viešose vietose riziką. Vienas tokių būdų – technologinių priemonių, t. y. vaizdo stebėjimų kamerų (CCTV) ir kitų saugumo „produktų“ panaudojimas užtikrinant visuomenės saugumą. Daugelyje Vakarų Europos valstybių (Vokietijoje, Prancūzijoje, Didžiojoje Britanijoje ir kt.) miestuose siekiant sumažinti padaromų nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų skaičių viešose vietose jau keleri metai naudojamos centralizuotos vaizdo stebėjimo kamerų sistemos.

Tyrimo objektas – reiškiniai, veikiantys vaizdo stebėjimo kamerų (CCTV) poveikį visuomenės saugumo būklei.

Tyrimo tikslas – išnagrinėti vaizdo stebėjimų kamerų (CCTV) panaudojimo viešose vietose atvejus siekiant užtikrinti visuomenės saugumą ir įvertinti jų naudojimo privalumus bei trūkumus šioje srityje.

Tyrimo uždaviniai:

- atskleisti visuomenės saugumo ir nusikalstamumo prevencijos santykį, siekiant įvertinti tvarką užtikrinančių institucijų kompetenciją nusikalstamumo kontrolės srityje;
- išanalizuoti teisės normas, reglamentuojančias vaizdo stebėjimų kamerų (CCTV) naudojimą viešose vietose, bei nustatyti jų veiksmingumą;
- pateikti administravimo (organizacinius) saugos priemonių naudojimo standartus visuomenės saugumo užtikrinimo srityje.

Tyrimo metodai: sisteminė analizė, kontentinė (turinio) analizė, statistinė analizė.

I. VISUOMENĖS SAUGUMAS IR NUSIKALSTAMUMO PREVENCIJA

Visuomenės saugumo arba saugios visuomenės problema pagal savo priežastingumą ir pasireiškimo sritis yra įvairiapusė, o jos sprendimas reikalauja kompleksškai naudoti gana plataus spektro priemones. Saugios visuomenės kūrimas glaudžiai siejasi su pilietine visuomene, kurios pagrindinis tikslas – ieškoti, rasti ir aiškiai įvardyti bendras vertybes ir bendrus interesus. Užtikrinant visuomenės saugumą tenkinami atskiro individo saugumo poreikiai. A. Pumputis pripažįsta, kad saugumo poreikio įgyvendinimas „priklauso nuo visuomenės ekonominės–socialinės aplinkos“ [2, p. 62]. Vadinasi, saugumo poreikis atsispindi socialinėje aplinkoje (šeimoje, gyvenamojoje vietovėje, mokykloje ar kitame bendruomenės junginyje), kurioje pasireiškia pagrindiniai žmonių tarpusavio ryšiai ir kurioje individai nori jausti saugumą bei tvarką. Tuo remdamasis A. Šakočius daro metodologinę išlygą, jog „žmogaus poreikiai skatina individą reikalauti tvarkos ir jos laikytis“ [3, p. 14].

Užtikrinant individo saugumo poreikius dalyvauja įvairūs subjektai, kurie keičiasi pagal visuomenės formos kaitą. R. T. Stansfieldas [4, p. 135], tyrinėjęs minėtąją problemą, įrodė, jog socialiniai–ekonominiai veiksniai (privačios nuosavybės mastas, visuomenės struktūros sudėtingumas ir pan.) lemia, koks visuomenės saugumo užtikrinimo modelis vyrauja visuomenėje (viešas, privatus ar visuomeninis). Detalizuojant R. T. Stansfieldo išvadas galima teigti, jog informacinėje visuomenėje saugios visuomenės užtikrinimo procese dažniausiai dalyvauja privatūs subjektai. Tai nereiškia, kad valstybė netenka visuomenės saugumo funkcijos administravimo kontrolės. Iš tikrųjų šiuolaikinėje visuomenėje vyrauja keli visuomenės saugumo užtikrinimo sistemos modeliai, nes vieno iš jų viešpatavimas nevysiškai užtikrina visuomenės ir jos narių saugumo poreikius [5, p. 190–201].

Nagrinėjant visuomenės saugumo užtikrinimo problemą svarbu nustatyti rizikos veiksnius, darančius įtaką visuomenės saugumo padėčiai. Išskiriami glaudžiai tarpusavyje susiję ekonominiai, politiniai, socialiniai ir teisiniai veiksniai. Kai kuriais teiginiais bandysime argumentuoti, jog visuomenės saugumo padėčiai didelį poveikį turi socialiniai rizikos veiksniai, o ypač nusikalstamumas, darantis įtaką saugumo jausmo silpnėjimui. JAV ir Australijos mokslininkų įrodyta, jog nusikalstamumo didėjimą lemia rinkos ekonomikos ir naujų rinkos santykių raida [6; 7]. Vadinasi, minėtasis veiksnys individus skatina viešose vietose daryti nusikaltimus, kuriais kėsiniama į nuosavybę, nes būtent tokiu visuomeninių santykių raidos etapu kėsinimosi objektai tampa vertingesni ir labiau pažeidžiami. Nusikalstamumo didėjimo problema aktuali socialinius–ekonominius pokyčius patiriančioms valstybėms. Pavyzdžiui, Prancūzijoje, Vokietijoje, Olandijoje, Didžiojoje Britanijoje nusikalstamumo rodikliai didėjo nuo 1960 iki 1985 metų, kai buvo užregistruojama du kartus daugiau nusikaltimų ir teisės pažeidimų. J. Rose'as [8, p. 8–9] staigų nusikalstamumo šuolį tuo laikotarpiu siejo su didėjančiu tradicinių vertybių nuvertinimu visuomenėje bei netinkamo institucijų, atsakingų už šio fenomeno kontrolę, veiklos objekto pasirinkimu.

Atkūrus nepriklausomybę Lietuvos valstybei nepavyko išvengti staigaus nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų skaičiaus didėjimo. Štai, 1990 m. Lietuvoje buvo užregistruoti 37 056 nusikaltimai (iš jų – 5655 viešose vietose), 1995 m. – 60 819 (9595), 2000 m. – 82 370 (18 900) [9]. Nors per pastaruosius dvejus metus nusikaltimų skaičius pradėjo mažėti (pvz., 2001 m. buvo užregistruota 79 265 (19 355), o 2002 m. – 72 646 (17 849) nusikaltimai), tačiau jų skaičius palyginti didelis. Tačiau užregistruotų nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų skaičius ne visada parodo realią visuomenės saugumo situaciją. Mažėjant nusikaltimų skaičiui dar nereiškia, kad žmonės gali saugiai jaustis gyvenamojoje aplinkoje. Vadinasi, saugumo jausmas gyventojams reikšmingesnis nei nusikalstamumas, nes nusikalstamumas yra tik vienas iš rizikos veiksnių, pažeidžiančių visuomenės, kartu ir asmens saugumą, tačiau ne vienintelis.

1. Nusikalstamumo kontrolė

Visuomenės ir valstybės kaitos procese nusikalstamumui lemiamos įtakos turi persitvarkymo procesų kokybė, o ne nusikalstamumo prevencijos pastangos. Jei nusikalstamumą suvokiame kaip objektyvų ir nuolatinį socialinį reiškinį, vadinasi, turi atsirasti objektyviai tinkamos sąlygos, mažinančios jo plitimą visuomenėje. Viena iš jų – nusikalstamumo prevencija, t. y. veikla, kuria siekiama pašalinti nusikalstamumą skatinančius veiksnys, priešžastis ir sąlygas. Ilgą laiką daugelyje posovietinių valstybių vidaus reikalų tvarkymo sistemoje vyravo „kovos su nusikalstamumu“ koncepcija, kuri pabrėžė kriminalinius–prievartinius poveikio nusikalstamumui būdus: sulaikymą, kaltinimą, nuosprendžio priėmimą, bausmę ir jos atlikimą. Tačiau tarptautinė patirtis atskleidė, jog tokie kriminalinės justicijos procesai turi ribotą poveikį nusikalstamumui. Pastarąjį dešimtmetį situacija keičiasi, kai „kovos su nusikalstamumu“ koncepcija perorientuojama į „nusikalstamumo kontrolės“ (arba į „socialinės kontrolės“ – šis terminas paplitęs daugelyje demokratinių valstybių) koncepciją, siejamą su šio socialinio reiškinio administravimu (valdymu) ir jį skatinančių veiksnių šalinimu. Nusikalstamumo, kaip socialinio poveikio objekto, galimybės valdyti problema suformuluota „Nusikalstamumo, kontrolės Lietuvoje koncepcijoje“ [10], kuriai Lietuvos Respublikos Vyriausybė pritarė 1992 metais. Minėtoje koncepcijoje suformuoti esminiai nusikalstamumo administravimo principai: nusikalstamumo kontrolės ir jos subjektų sistema, aktyvios nusikalstamumo kontrolės įgyvendinimo kryptis, jos valstybinis reguliavimas ir panašiai. Atrodytų, kad parengtoji koncepcija lyg ir turėjo sumažinti nusikalstamumo bei kitų antisocialinių reiškinų plitimą visuomenėje, tačiau jos taikymo praktika atspindi visai kitokį rezultatą.

Per pastarąjį dešimtmetį pasikeitė ir susiformavo nauji socialiniai santykiai, išryškėjo tokios vertybės, kurios anksčiau atrodė nereikšmingos. Integruojančiomis vertybėmis tapo žmogaus teisės ir laisvės, kurios esti svarbus komponentas siekiant saugios visuomenės, kartu ir saugios aplinkos būklės šalyje. Šiandieninė saugios aplinkos būseną rodo, jog socialinės kontrolės priemonės netinkamai administruojamos ir taikomos. Be to, nėra mecha-

nizmo, įgalinančio operatyviai vertinti kintančias sąlygas ir koreguoti problemų sprendimo eigą. Taip lieka neaišku, kas tampa atsakingas už socialinės kontrolės principų įgyvendinimo programos rengimą ir taikymą. Nuo 1992 metų iki šios dienos bendru valstybės lygmeniu nėra parengta naujų, atitinkančių nūdienos nusikalstamumo raidą ir tendencijas, nusikalstamumo kontrolės koncepcijų¹. Reikėtų pažymėti, kad kai kurių atskirų nusikalstamumo rūšių prevencinės programos yra parengtos ir šiuo metu įgyvendinamos, pvz., „Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos prevencijos programa“ (priimta 1999 m.), „Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija programa“ (2002), „Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002 – 2004 metų programa“ (2002), „Nacionalinė programa prieš vaikų komercinį seksualinį išnaudojimą ir seksualinę prievartą“ (2000). Tačiau pasigendama bendros visuomenės saugumo (saugios aplinkos) užtikrinimo programos, kuri įtvirtintų prevencinio poveikio nusikalstamumui kryptis (tiek teisinio reguliavimo, tiek socialinio administravimo).

2. Teisėtvarkos institucijų politika nusikalstamumo kontrolės ir visuomenės saugumo srityje

Pastaruoju metu vienas aktualiausių teisėtvarkos institucijų politikos klausimų tapo – kam teikti pirmenybę: nusikalstamumo kontrolei ar visuomenės (bendruomenės) saugumui. Daugelyje pasaulio valstybių (Vokietijoje, Prancūzijoje, Danijoje, Olandijoje, Didžiojoje Britanijoje, JAV, Kanadoje ir t. t.) nusikalstamumo kontrolė laikoma specialia teisėtvarkos institucijų veiklos dalimi, kurios tikslas – užtikrinti saugų žmonių gyvenimą. Išanalizavus užsienio valstybių teisėtvarkos institucijų veiklos praktiką matyti, jog prioritetas skiriamas visuomenės (bendruomenės) saugumui, kuriuo siekiama teisėtvarką užtikrinančias institucijas maksimaliai priartinti prie bendruomenės. Taip susiformavo bendruomenės teisėtvarkos (*Community policing*) modelis, kurio esmė – stiprinti teisėtvarkos institucijų ir visuomenės tarpusavio santykius. To galima siekti plečiant visuomenės teisinį švietimą ir kartu su bendruomene aptariant jos problemas.

Vienas žymiausių šio modelio tyrinėtojų buvo J. Aldersonas [11], kuris 1979 m. išleido pranešimą apie naujas teisėtvarkos institucijų socialinės veiklos idėjas. Teisėtvarką užtikrinančių institucijų socialinės veiklos tikslas – stiprinti socialinius ryšius su gyventojais ir įsitraukti į gyventojų bendruomenę, tapti integralia bendruomenės dalimi. Vadinasi, teisėtvarką užtikrinančios institucijos savo veiklą skiria ne sunkiems kriminaliniams nusikaltimams atskleisti ir tirti, o teisėtvarkos pažeidimų prevencijai, siekdamas pašalinti individo nesaugumą lemiančius veiksnius. Šios teorijos šalininkai (D. Bayley, S. Mastrofskis, N. Fieldingas, L. Shermanas, R. Trojanowiczius, B. Bucqueroux ir kt.), tyrinėję policiją, kaip socialinės tvarkos garantą, įrodė, jog teisėtvarka rezultatyviau užtikrinama derybomis su piliečiais ir visuomene, o ne taikant administracinius poveikio metodus. Pirmenybė teikiama socialinei kontrolei (*social control*), kurios efektyvus vykdymas leidžia derinti teisėtvarkos institucijų taikomas priemones ir žmogaus teisių, laisvių ir teisėtų interesų garantijų sistemą. N. Fieldingas ir J. E. Eckas lygindami įvairius teisėtvarkos užtikrinimo modelius nustatė socialinės kontrolės pranašumą, palyginti su nusikalstamumo kontrole (*crime control*) [12, p. 51; 13, p. 59–79]. Socialinė kontrolė taikoma kaip priemonė siekiant sustiprinti socialinę tvarką ir visuomenės saugumą, nes socialinė networka ir viešosios tvarkos pažeidimai daro didesnę poveikį žmogui ir jo visuomeniniam gyvenimui nei nusikaltimai.

Atskiro individo ir visuomenės saugumas (saugios gyvenamosios aplinkos) užtikrinami esant dviem pagrindinėms teisėtvarkos institucijų veiklos sąlygoms:

- *pirma*, prevencijos (socialinės kontrolės) funkcijas vykdant remiantis bendruomenės teisėtvarkos modeliu. Bendruomenės prevencija yra strateginis uždavinys kuriant bendrą valstybės lygmens nusikalstamumo prevencijos koncepciją, todėl teisėtvarkos institucijų

¹ 1999 metais Lietuvos Respublikos Vyriausybė pavedė Teisės institutui kartu su Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centru parengti naują nacionalinės nusikalstamumo kontrolės Lietuvoje koncepciją. Ši koncepcija turėjo būti rengiama įgyvendinant Teisės sistemos reformos metmenis.

veikla turi būti perorientuota ir skiriama bendruomenės interesų apsaugai. Pavyzdžiui, policija galėtų tapti prevencijos priemonių taikymo bendruomenės mastu iniciatore [14; 15];

- *antra*, teisėtvarkos institucijoms ir kitoms socialinėms grupėms bendradarbiaujant pagal bendruomenės teisėtvarkos modelį. Visuomenės saugumo užtikrinimo efektyvumas priklauso nuo subjektų, įtrauktų į šį procesą, bendradarbiavimo kryptį nustatymo. Pabrėžiamas ne tik teisėtvarkos institucijų tarpusavio ryšys. Ypač pabrėžiami teisėtvarkos institucijų santykiai su visuomene, nes tai leidžia veikti atsižvelgiant į gyventojų poreikius. Visuomenės saugumo problemos laikomos ne vien teisėtvarkos institucijų, bet ir visos bendruomenės rūpesčiu. Vadinasi, gyventojai patys yra įtraukiami aktyviai dalyvauti kuriant saugią gyvenamąją aplinką, ugdomas pilietinės atsakomybės už bendruomenės reikalus jausmas.

Apibendrinant galima teigti, jog teisėtvarką užtikrinančių ir kitų institucijų, atsakingų už viešosios tvarkos ir visuomenės saugumo politikos formavimą, veiklos orientyras turėtų būti ne tik nusikaltimų, bet ir visų teisėtvarkos pažeidimų prevencija. Vadinasi, reikia surasti tinkamų priemonių, kurių dėka būtų sėkmingai užtikrinamas kasdieninis žmonių bei visuomenės saugumas. Viena tokių priemonių galėtų tapti vaizdo stebėjimo kamerų (CCTV) panaudojimas viešosiose ir kitose gyventojų dažniausiai lankomose vietose.

II. VISUOMENĖS SAUGUMO UŽTIKRINIMO PROBLEMŲ SPRENDIMAS PASITELKIANČIEMS VAIZDO STEBĖJIMO KAMERAS (CCTV)

Tiek valstybinių, tiek savivaldybių, tiek privačių institucijų ar net pačios bendruomenės esmine problema tampa siekis sumažinti teisės pažeidimo riziką, t. y. stengiamasi ieškoti tokių saugumo užtikrinimo būdų ir priemonių, kad būtų galima saugiai jaustis gyvenamojoje aplinkoje. Daugelis žino, kad blogai apšviestose gatvėse lengviau daryti smurtinius nusikaltimus, nesant policijos pareigūnų viešose vietose apiplėšiami automobiliai, įstaigos arba organizacijos. Neįrengus vaizdo stebėjimo kamerų sunku įvertinti padarytą teisės pažeidimą ir surasti teisės pažeidėjus. Minėtieji rizikos veiksniai skatina individą dalyvauti užtikrinant savo ir kitų asmenų saugumą, o valstybę – sudaryti palankias sąlygas visuomenės saugumui užtikrinti. Vadinasi, valstybė privalo užtikrinti teisės pažeidimų prevenciją.

Viena dažniausiai naudojamų teisės pažeidimų prevencijos priemonių tampa vaizdo stebėjimo kamerų (CCTV)¹ įrengimas viešose vietose. Reikia pažymėti, kad šios priemonės naudojimas visuomenės saugumo tikslais yra naujas mūsų valstybėje, tačiau gana plačiai taikomas privačioje saugumo užtikrinimo praktikoje. Būtent sparčiausiai saugos paslaugos įsigalėjo privačių asmenų bei jų turto apsaugos techninėmis priemonėmis srityje. Privačios saugos tarnybos, siekdamos kuo efektyviau užtikrinti savo klientų bei jų turto saugumą, keletus metus naudoja vaizdo stebėjimo kameras ir turi sukaupusios nemažą patirtį šioje srityje. Vaizdo stebėjimo kamerų sistemos yra įrengtos prie didžiausių šalies prekybos ir pramogų centrų, t. y. tose vietose, kur dažniausiai lankosi gyventojai. Pavyzdžiui, šiuo metu viena tobuliausių vaizdo stebėjimo kamerų sistemų, administruojamų privačios saugos tarnybos, yra įrengta prekybos ir pramogų centre „Akropolis“. Ji leidžia gyventojams, atvykusiems į šią vietą, jaustis gana patogiai ir saugiai, nebijoti dėl savo fizinio bei turtinio saugumo. Vaizdo stebėjimo kamerų dėka ne kartą buvo sulaikyti nusikaltėliai ir smulkūs teisės pažeidėjai, kurie tiek įstaigos viduje, tiek automobilių stovėjimo aikštelėse iš transporto priemonių vogdavo įvairius daiktus. Kita vertus, vaizdo stebėjimo kameras naudoja ir valstybinės institucijos svarbių objektų apsaugai. Pavyzdžiui, Vadovybės apsaugos departamentas prie LR VRM vaizdo stebėjimo kameras naudoja saugoti Prezidentūros, Seimo ir Vyriausybės pastatus bei aplink juos esančią teritoriją. Pastebėta, kad šiose vietose žymiai rečiau įvyksta įvairių teisės pažeidimų, o jeigu įvykdomi kokie nors teisės pažeidimai, tai greičiau galima nustatyti teisės pažeidėjo asmenybę. Vadinasi, vaizdo stebėjimo kameros (CCTV)

¹ Terminą „vaizdo stebėjimo kameros“ reikia suprasti abstrakčiai, nesigilinant į technines jų charakteristikas. Technine prasme CCTV suprantama dvejopai: pirma, kaip kabelinė televizija, antra, kaip skaitmeninė vaizdo stebėjimo sistema.

tampa puikia prevencijos priemone, nes žinojimas, kad įrengtos vaizdo stebėjimo kameros, sudrausmina žmones bei daro įtaką jų elgesiui.

Atrodytų, jog minėtų prevencijos priemonių pakanka užtikrinti saugumą tam tikroje teritorijoje ar jos dalyje. Kita vertus, pastebima pavienė šios priemonės taikymo įtaka bendram visuomenės saugumui. Kai kurių valstybinių institucijų ar privačių saugos struktūrų vaizdo stebėjimo kamerų naudojimo administravimas yra lokalinio pobūdžio (t. y. skirtas tos organizacijos interesams), nes vaizdo stebėjimo kameros nėra sujungtos į bendrą valdymo sistemą, valdymo pultai yra izoliuoti ir įrengti pačiuose saugomuose objektuose. Jei teigiame, kad vaizdo stebėjimo kameros yra puiki prevencijos priemonė, turėtume nepamiršti, kad prevencija – tai kompleksinis priemonių naudojimas bendroms problemoms spręsti.

Lietuvos [14; 16] ir užsienio valstybių [17; 18] mokslininkų darbuose išskiriamos keturios nusikaltimų prevencijos (t. y. poveikio nusikalstamumui) kryptys: *pirma* – pirminė prevencija (arba prevencija socialinėmis priemonėmis), jos paskirtis – priežasčių ir sąlygų daryti teisės pažeidimus šalinimas (apima socialines, ekonomines, kultūrines, teisine priemones); *antra* – antrinė prevencija (arba situacinė prevencija), skirta veiksniams, skatinantiems daryti tam tikrą teisės pažeidimą, t. y. įvairių saugos priemonių, trukdančių daryti teisės pažeidimus arba slopinančių asmenų interesą įvykdyti teisės pažeidimus, įrengimas ir naudojimas; *trečia* – tretinė prevencija (arba reabilitacinė prevencija), kuri atliekama tada, kai teisės pažeidimas jau padarytas ir siekiama, kad jis daugiau nepasikartotų; *ketvirta* – nusikalstamumo ir nusikaltimų prevencijos procesas, pagrįstas prevencijos iniciatyvų planavimu, jų įgyvendinimu ir vertinimu.

Išvardytos prevencijos kryptys yra glaudžiai tarpusavyje susijusios, o jų taikymo veiksmingumas tiesioginiais ir grįžtamaisiais ryšiais susijęs su visuomenės saugumo užtikrinimo politika. Kaip matyti, vaizdo stebėjimo kamerų (CCTV) panaudojimas turi įtakos situacinei teisės pažeidimų prevencijai, nes jas įrengiant viešose vietose bandoma išvengti teisės pažeidimo situacijos. Vadinasi, reikia ieškoti teisinių standartų, kurie nustatytų saugos priemonių naudojimą viešose vietose.

1. Teisiniai standartai, nustatantys vaizdo stebėjimo kamerų (CCTV) panaudojimą visuomenės saugumui užtikrinti

Aktyvi saugos paslaugų ir saugos produktų rinkos plėtra reikalauja atitinkamo šios socialiai naudingos žmonių veiklos rūšies teisinio reguliavimo mechanizmo. Efektyvių teisinių standartų paieška leidžia užtikrinti profesionalių ir aukštos kokybės saugos paslaugų teikimą. Vadinasi, pasitelkiant teisinius standartus būtų galima apsisaugoti nuo nepageidaujamų tendencijų arba to, kas nepriimtina naudojant saugos produktus.

Atlikus Lietuvoje galiojančių teisės aktų analizę pastebėta, jog nėra nė vieno dokumento, reglamentuojančio ar net nustatančio įvairių institucijų ir organizacijų teisę naudoti vaizdo stebėjimo kameras (CCTV) visuomenės saugumui užtikrinti. Galima aptikti tik kai kurių viešojo administravimo institucijų visuomenės saugumo užtikrinimo kompetencijos nuorodų. Pavyzdžiui, Vidaus reikalų ministerija [1], būdama atsakinga už visuomenės saugumo valstybės politikos įgyvendinimo strategijos formavimą ir jos vykdymo organizavimą, koordinuoja pavaldžių institucijų veiklą rengiant ir įgyvendinant nusikaltimų kontrolės ir prevencijos programas, skirtas visuomenės saugumui užtikrinti. Policija [19], siekdama užtikrinti asmens ir visuomenės saugumą, turi teisę bendradarbiauti su kitomis valstybės bei savivaldybių institucijomis, bendruomene ar pavieniais asmenimis, įgyvendinant nusikalstamumo kontrolės ir prevencijos programas, o jų finansavimas galimas ir iš savivaldybių biudžeto. Savivaldybėms [20] suteikta savarankiška funkcija – dalyvauti užtikrinant visuomenės saugumą, kuri gali būti įgyvendinama kuriant nusikaltimų kontrolės ir prevencijos vietines programas šioje srityje, pasitelkiant savivaldybių teritoriją aptarnaujančias policijos įstaigas bei įtraukiant į šią veiklą bendruomenę.

Minėtas teisiškai įtvirtintas bendro pobūdžio nuostatas reikia vertinti paviršutiniškai (nors jos išplečia užtikrinant visuomenės saugumą dalyvaujančių institucijų galimybes), nes jos neatspindi konkrečių jų įgyvendinimo priemonių, o anksčiau minėtų institucijų gebėjimai ir

galimas poveikis saugumui didinti mažai žinomi. Pastaruoju metu iniciatyvos spręsti visuomenės saugumo problemas viešose vietose imasi teritorinės policijos įstaigos bei savivaldybės. Tyrinėjant vaizdo stebėjimo kamerų (CCTV) panaudojimo garantuojant visuomenės saugumą problemas remtasi Vilniaus miesto patirtimi, nes saugumo būklė šiame mieste yra bene sudėtingiausia. Atsižvelgiant į daugiametę nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų bei turistų ir kitų užsienio valstybių piliečių lankomų vietų analizę, vaizdo stebėjimo kameras viešose vietose planuota įrengti trimis etapais, kurie apima laikotarpį nuo 2002 m. rugpjūčio 20 d. iki 2003 m. balandžio 1 d. Iniciatyvos administruoti šią paslaugą ėmėsi Vilniaus miesto savivaldybė kartu su Vyriausioju policijos komisariatu. Ši idėja kilo įvertinus daugelyje pasaulio valstybių egzistuojančią praktiką. Jų didžiausių miestų ar sostinių gatvėse jau keletą dešimtmečių yra įrengtos vaizdo stebėjimo kameros. Pavyzdžiui, Didžiojoje Britanijoje vaizdo stebėjimo kameros (CCTV) imtos plačiai naudoti tiek privačiame, tiek viešajame sektoriuose 1990 metais [21, p. 99]. Tam įtakos turėjo nusikaltimų bei teisės pažeidimų viešose vietose skaičiaus didėjimas bei suvokimas, kad šiomis sistemomis galima žymiai sumažinti nusikalstamumą. Pastarąjį dešimtmetį šis sektorius tapo vienu dinamiškiausių ir greičiausiai besiplečiančių Didžiosios Britanijos saugos produktų rinkoje.

Kita vertus, kai kurios Europos valstybės (Didžioji Britanija, Danija, Norvegija ir t. t.) susiduria su teisinių standartų nustatymo problema vaizdo stebėjimo kameras (CCTV) naudojant viešose vietose [22, p. 58]. Išanalizavus šių valstybių vaizdo stebėjimo kamerų naudojimo praktiką matyti, jog yra nustatyti tik techniniai standartai, už kuriuos atsakingos privačios įmonės arba asociacijos, veikiančios privačių saugos paslaugų rinkoje.

Norėtume paminėti dar vieną problemą, kurios sprendimas reikalauja nustatyti teisinius vaizdo stebėjimo kamerų (CCTV) naudojimo užtikrinant visuomenės saugumą standartus. Kalbama apie žmogaus teisių pažeidžiamumo problemą. Ne paslaptis, jog įrengus šias kameras viešose vietose galėsime ne tik stebėti daromus teisės pažeidimus ar vykdyti jų prevenciją, bet kartu tarsi „sekti“ kiekvieną pilietį, esantį viešojoje vietoje, jam nežinant. Taip pat vaizdo stebėjimo kameras būtų galima nukreipti ne tik į gatves ar kitas viešas vietas, bet ir į piliečių gyvenamuosius būstus ar kitas jų valdas, taip pažeidžiant privatumo ribas. Žmogaus teisių problemos naudojant vaizdo stebėjimo kameras ypač aktualios Lenkijos, Vokietijos ir kitose valstybėse, nes riba tarp viešųjų ir privačiųjų interesų šiuo atveju tampa miglota. Galima teigti, jog valstybei nustačius privalomus teisinius standartus būtų išvengta įvairių teisėtumo pažeidimų, taip pat galėtume pagreitinti vaizdo stebėjimo sistemų įdiegimo viešose vietose procesą bei numatyti subjektų, atsakingų už saugos produktų administravimą bei jų naudojimo kontrolę, kompetencija šioje srityje.

2. Vaizdo stebėjimo kamerų sistemų (CCTV) įrengimo etapai: situacijos analizė

Centralizuotą vaizdo stebėjimo kamerų sistemų (CCTV) įdiegimą galima būtų skirstyti į keletą etapų. Visų pirma iniciatyvos ėmėsi tam tikri bendruomeniniai judėjimai, kurie kovojo su netvarka gyvenamosiose vietose, siekdami, kad būtų užtikrintas jų saugumas ir kiekvienas bendruomenės narys bet kuriuo paros metu viešojoje vietoje galėtų saugiai jaustis. Centralizuoto vaizdo stebėjimo kamerų sistemų įdiegimo klausimas Vilniaus mieste yra keliamas jau nuo 1998 metų, kai bendradarbiaujant savivaldybei, policijai ir visuomeninėms organizacijoms buvo pradėtos rengti vietinės prevencijos programos „Saugus senamiestis“, „Saugus Užupis“ ir pan. Būtent vykdant šias prevencijos programas pirmą kartą buvo keliamas klausimas dėl vaizdo stebėjimo kamerų naudojimo viešose vietose. Visuomeninių organizacijų pasiūlyta idėja dėl vaizdo stebėjimo kamerų įdiegimo tuo metu nebuvo įgyvendinta būtent dėl finansavimo problemų, nes nei valstybė, nei savivaldybė neskyrė tam pakankamai biudžeto lėšų.

Antrojo etapo metu iniciatyvos ėmėsi privačios saugos tarnybos, pasiūliusios keletą viešojo saugumo problemų sprendimo Vilniaus senamiestyje projektų. 1999 metais vykusiam seminare „Asmens ir turto saugumas Vilniaus senamiestyje“ buvo pabrėžiama, jog privačios saugos tarnybos gali pasireikšti ir nekomercinėje srityje palaikydamos tvarką vie-

šose vietose [23, p. 52–54]. Privačios saugos tarnybos siūlė projektą, kurį įgyvendinant į saugos sistemas ir priemones būtų investuojama nemažai lėšų. Deja, įgyvendinti idėją vėl sutrukdė finansavimo problemos, nes privačių saugos tarnybų galimybės be savivaldybės finansinės paramos pasirodė menkos.

Trečiojo etapo metu iniciatyvą parodė Vilniaus miesto savivaldybė ir Vyriausiasis policijos komisariatas. Buvo sudaryta bendra šių dviejų institucijų darbo grupė, kurios tikslas – išsiaiškinti, kokiose vietose Vilniaus mieste yra padaroma daugiausiai teisės pažeidimų bei kurios vietos yra nesaugiausios. 2000 – 2002 m. Vilniaus miesto savivaldybė atliko tyrimą, kurio metu nustatyta, jog nesaugiausiomis laikytinos Senamiesčio, Užupio ir Naujamiesčio (šalia stoties) seniūnijų gyvenamosios teritorijos.

Atsižvelgus į tyrimo rezultatus nesaugiausiuose Vilniaus miesto gyvenamuosiuose rajonuose buvo pradėtos rengti vaizdo stebėjimo kameros. Pirmojo etapo metu, t. y. 2002 m. rugpjūčio mėnesį buvo įrengta 15 stacionarių ir 12 valdomų (viso 27) vaizdo stebėjimo kamerų (CCTV) geležinkelio ir autobusų stoties bei Aušros vartų rajone, Senamiestyje, Rotušės ir Katedros aikštėje, t. y. kriminologiniu požiūriu nesaugiausiose viešose vietose. Antrojo etapo metu, t. y. 2002 m. lapkričio mėnesį Pilies gatvėje buvo įrengtos 8 stacionarios ir 4 valdomos (iš viso 12) vaizdo stebėjimo kameros (CCTV). Trečiojo etapo metu, t. y. iki 2003 m. gegužės mėnesio, planuojama įrengti 8 stacionarias ir 7 valdomas (iš viso 15) vaizdo stebėjimo kameras (CCTV) Vilniaus miesto centre esančiuose skveruose, parkuose bei sankryžose. Kaip matyti, iki 2003 m. vidurio Vilniaus miesto Senamiestyje bei Naujamiestyje turėtų būti įrengtos 54 vaizdo stebėjimo kameros (CCTV), o tai leistų ne tik užfiksuoti viešose vietose daromus teisės pažeidimus, bet ir operatyviai į juos reaguoti.

Vaizdo stebėjimo kamerų (CCTV) naudojimo viešose vietose projektui įgyvendinti Vilniaus miesto savivaldybė surengė atvirą konkursą, nustatė bendrus ir specialius tokių kamerų prijungimo, naudojimo ir eksploatavimo techninius reikalavimus. Pagal vykdomą projektą vaizdas transliuojamas į Vilniaus miesto vyriausiąjį policijos komisariatą paslaugos tiekėjo sumontuotos ir eksploatuojamos vaizdo stebėjimo kamerų (CCTV) įranga. Užfiksuotas vaizdas yra saugomas dvi savaites, kad jį būtų galima panaudoti kaip įrodymą nagrinėjant teisės pažeidimų bylas. Analizuojant naujos saugos priemonės naudojimo reikšmingumą matyti, kad per 3 mėnesius (2002 10 01–2003 01 01) vaizdo stebėjimo kamerų dėka buvo atskleisti 235 teisės pažeidimai viešose vietose (per tą patį laikotarpį 2001 metais, kai nebuvo įrengta vaizdo stebėjimo kamerų, buvo atskleisti 143 teisės pažeidimai). Pastaruoju metu nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų skaičius viešose vietose, kur įrengtos vaizdo stebėjimo kameros (CCTV), žymiai sumažėjo ir tie rajonai, kurie buvo laikomi nesaugiais, pamažu tampa saugesni. Galima teigti, jog vertinti ir analizuoti vaizdo stebėjimo kamerų panaudojimo efektyvumą užtikrinant visuomenės saugumą būtų gana sudėtinga, nes jos veikia palyginti trumpą laiką. Norimą rezultatą bus galima pamatyti ne anksčiau kaip po vienerių metų, atlikus saugumo būklės tyrimus vietovėse, kuriose įrengtos vaizdo stebėjimo kameros.

III. VAIZDO STEBĖJIMO KAMERŲ (CCTV) PANAUDOJIMAS VIEŠOSE VIETOSE: ORGANIZACINIS SPRENDIMAS

Saugumo būklė visuomenei ypač svarbi, todėl objektyviai šioje srityje turėtų veikti savivaldybių institucijos, nevyriausybinės, taip pat ir privataus kapitalo pagrindu funkcionuojančios organizacijos, viešojo administravimo institucijos. Pastaruoju metu matyti, jog visuomenės saugumo užtikrinimo administravimas priklauso valstybės institucijoms, kurioms ši funkcija yra tarsi monopolinė. To priežastis – viešojo administravimo institucijoms, taip pat ir teisės saugos institucijoms suteikta teisė taikyti represines priemones, leidžiančias įsivaizduoti, jog visuomenės saugumas užtikrinamas efektyviau. Turbūt nesuklysimė teigdami, kad policija esti pagrindinė viešojo administravimo institucija, palaikanti viešąją tvarką ir užtikrinanti visuomenės saugumą gyvenamojoje aplinkoje. Anot A. Šakočiaus, netvarkos, kaip visuomenės saugumo grėsmės, atveju visuomenė linkusi kreiptis į policiją [24, p. 21]. Būtent tai ir suponuoja nuomonę, jog visuomenės saugumo užtikrinimas yra valstybinės valdžios

monopolija. Vadinasi, taip skatinamas mažesnes galias turinčių savivaldybių institucijų ignoravimas teigiant, jog jų veikla nepakankamai efektyvi. Tokiu atveju turėtų būti keičiama visuomenės saugumą užtikrinančių institucijų valdymo filosofija, skatinanti bendradarbiavimą, o ne konkurenciją.

Vaizdo stebėjimo kamerų (CCTV) panaudojimas visuomenės saugumui užtikrinti yra priemonė, taikoma atliekant situacinę teisės pažeidimų prevenciją [25], t. y. numatomos ir rengiamos įvairios priemonės, maksimaliai nustatančios sąlygas ir priežastis, kurios daro didžiausią įtaką atitinkamam teisės pažeidimui daryti. Tokia saugos priemonė gana paplitusi Vakarų Europos valstybėse (Didžiojoje Britanijoje, Prancūzijoje, Olandijoje, Švedijoje ir pan.), kuriose Vyriausybė nustato tam tikras vaizdo stebėjimo kamerų (CCTV) naudojimo viešose vietose strategines kryptis. Dažniausiai tokią saugumo užtikrinimo paslaugą administruoja vidaus reikalus tvarkančios centrinio valdymo institucijos, nustatančios teisinius ir techninius vaizdo stebėjimo kamerų (CCTV) naudojimo standartus. Nors Vakarų Europos valstybės turi gilesnes viešojo administravimo tradicijas, galima aptikti kai kurių visuomenės saugumo užtikrinimo paslaugų administravimo trūkumų. Daugelis valstybių pradeda suprasti, jog viešųjų reikalų tvarkymas turėtų būti priskirtas vietos bendruomenės institucijoms, kurios geriausiai galėtų tenkinti vietos gyventojų poreikius, taip pat ir saugumo.

Ne išimtis ir Lietuvos valstybė, kurioje vyrauja nuomonė, jog saugios gyvenamosios aplinkos užtikrinimas esti ne savivaldybių, o valstybinio administravimo subjektų funkcija. Logiškai seka, jog vaizdo stebėjimo kamerų (CCTV), kaip prevencijos priemonės, panaudojimą viešose vietose turėtų inicijuoti valstybės institucijos. Susidarytų paradoksali situacija, nes tokiu atveju savivaldybės užtikrinamos visuomenės saugumą vaizdo stebėjimo kameroms (CCTV) yra tarsi pavaldžios valstybinio administravimo subjektams. Valstybinio administravimo subjektų veikla, kaip sudėtinė visuomenės saugumo užtikrinimo funkcijos dalis, turėtų būti planuojama ir įgyvendinama per įvairius vietos bendruomenių poreikius tenkinančius visuomenės saugumo projektus. Administruoti tokius projektus būtų pavestas savivaldybėms, nustatant atsakomybės už atliktą darbą mechanizmą.

Pastaruoju metu viešosios saugos projektų administravimas geriausiai matyti Vilniaus miesto savivaldybėje. Vienas svarbiausių Vilniaus miesto savivaldybės vykdomų projektų – „Saugus miestas“, kurį įgyvendinant ne tik kovojama su netvarka (miesto šiukšlinimas, netvarkingas automobilių statymas, elgetavimo reprezentacinėse miesto vietose uždraudimas ir pan.), bet ir rūpinamasi kiekvieno gyventojo saugumu, siekiant užtikrinti gyvenimo kokybę. Įvertinus didžiausių pasaulio valstybių sostinių patirtį, Vilniaus miesto savivaldybė, bendradarbiaudama su Vyriausioju policijos komisariatu ir kartu siekdama mažinti nusiikalstamumą viešose vietose, pradėjo įrengti vaizdo stebėjimo kameras (CCTV). Vadinasi, atsakomybė už visuomenės saugumo užtikrinimą vaizdo stebėjimo kameromis ir pačią saugios aplinkos būklę (t. y. savivaldybės veiklos rezultatus) tenka savivaldybei. Tokiu atveju kompleksinė visuomenės saugumo užtikrinimo ir tvarkos palaikymo funkcija turėtų būti įteisinta kaip savarankiška savivaldybių funkcija, nes kiekvienos savivaldybės visuomenės saugumo problemos yra unikalios.

Pateiktoji valdymo strategija geriausiai atsispindi savivaldybių viešųjų paslaugų administravimo praktikoje. Išanalizavus Lietuvos miestų bei rajonų savivaldybių veiklos galimybes užtikrinant visuomenės saugumą matyti, kad tik įvairūs su visuomenės saugumu susiję projektai, tarp jų ir vaizdo stebėjimo kamerų (CCTV) įrengimas viešose vietose, daugiausiai vykdomi Vilniaus mieste. Manytina, kad tam įtakos turi finansinės savivaldybių galimybės. Pavyzdžiui, Vilniaus miesto savivaldybė 10 metų laikotarpiu planuoja kiekvienais metais laipsniškai plėsti vaizdo stebėjimo kameromis (CCTV) stebimos teritorijos plotą, kuris apimtų ir miegamuosius gyvenamuosius rajonus. Viso projekto suma siekia 7 milijonus litų, kiekvienais metais skiriant mažiausiai pusę milijonų litų. Kaip matyti, tokiu biudžetu gali disponuoti galbūt tik keletas Lietuvos savivaldybių, todėl šią gana brangią visuomenės saugumo užtikrinimo paslaugą turėtų finansuoti valstybė, padedama įvairių organizacijų. Pavyzdžiui, kai kurios privačios įmonės ir organizacijos, esančios Vilniaus miesto Senamiesčio rajone, sutinka teikti finansinę pagalbą diegiant vaizdo stebėjimo kamerų (CCTV) sistemas viešose vietose, nes taip garantuojamas ir šių organizacijų bei jų klientų saugumas.

Apibendrinant galima teigti, kad situacinės teisės pažeidimų prevencijos funkcijos vykdymas, taip pat ir vaizdo stebėjimo kamerų (CCTV) panaudojimas užtikrinant visuomenės saugumą, turėtų būti decentralizuotas ir paskirstytas tarp valstybinių ir savivaldybių administravimo subjektų, tačiau savivaldybių institucijų vaidmuo ir atsakomybė už šios funkcijos įgyvendinimą turėtų būti prioritetiniai. Nereikėtų ignoruoti nevyriausybių – privačių ir mokslo institucijų dalyvavimo šiame administravimo procese, nes jų indėlis galėtų būti efektyvus dėl tikslingesnių valdymo išteklių ir siauresnės kompetencijos. Lemiamas vaidmuo šiame procese tektų Nusikalstamumo prevencijos centrui Lietuvoje, kuris būtų visų nevyriausybinių ir privačių institucijų veiklą koordinuojantis subjektas, formuojantis moksliskai pagrįstą nusikalstamumo prevencijos, jo priežasčių bei sąlygų šalinimo politiką šalyje, inicijuojantis ir organizuojantis įvairias teisės pažeidimų prevencijos programas bei projektus.

Išvados

1. Nusikalstamumo paplitimo visuomenėje ir valstybėje rodiklis yra vienas iš saugios aplinkos vertinimo kriterijų. Nusikaltimų ir teisės pažeidimų skaičiaus dinamika lemia tiek saugumo jausmo silpnėjimą vietos bendruomenėje ir valstybėje apskritai, tiek tvarką palai-kančių ir saugumą užtikrinančių institucijų veiklos rezultatus.

2. Keistina visuomenės saugumą užtikrinančių subjektų veiklos strategija, kuri skiriama nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų prevencijai, t. y. socialinei kontrolei užtikrinti.

3. Vaizdo stebėjimo kamerų (CCTV) sistemų panaudojimo užtikrinant visuomenės saugumą teisinių standartų nustatymas leidžia įvertinti teikiamos saugos paslaugos kokybę bei apsisaugoti nuo neigiamų tendencijų. Ypatingas dėmesys skiriamas žmogaus teisių pažeidimo problemai naudojant vaizdo stebėjimo kameras viešose vietose.

4. Pažymima pozityvi vaizdo stebėjimo kamerų (CCTV) sistemų naudojimo įtaka užtikrinant visuomenės saugumą, nes jos gali būti naudingos atskleidžiant ir aiškinant teisės pažeidimus, kaip įrodymas teisme, kaip prevencijos priemonė. Vaizdo stebėjimo kamerų (CCTV) naudojimo efektyvumą ir naudingumą (ekonominiu požiūriu) galima vertinti tik praėjus tam tikram laikotarpiui bei atlikus saugios aplinkos būklės tyrimus.

5. Visuomenės saugumo užtikrinimo problemų sprendimas vietos bendruomenėje turėtų būti priskirtas savarankiskajai savivaldybių institucijų kompetencijai, o nacionaliniu (bendruoju valstybės) lygmeniu – centriniais viešojo administravimo subjektams. Visuomenės saugumo užtikrinimo funkcijos decentralizacija skatintų bendradarbiavimą ir atsakomybę už viešųjų paslaugų administravimą.

LITERATŪRA

1. **Lietuvos Respublikos** vidaus reikalų ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. kovo 14 d. nutarimu Nr. 291 // Valstybės žinios. 2001. Nr. 24–794.
2. **Pumputis A.** Poreikių ir žmogaus teisių sistemos klausimu // Jurisprudencija: Mokslo darbai. – Vilnius: Lietuvos teisės akademija, 2000. T. 15 (7).
3. **Šakočius A.** Kova su netvarka įgyvendinant bendruomenės teisėtumą. – Vilnius: LTA Leidybos centras, 2000.
4. **Stansfield R. T.** Re-visioning Community Policing // Policing in Central and Eastern Europe: Comparing Firsthand Knowledge with Experience from the West. – Slovenia: College of Police and Security Studies, 1996.
5. **Kalesnykas R.** Kai kurios policijos funkcijų privatizavimo problemos Lietuvoje // Jurisprudencija: Mokslo darbai. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas. 2001. T. 19 (11).
6. **Clarke R. V.** Situational Crime Prevention. – Albany, NY: Harrow and Heston Publishers, 1997.
7. **Prenzler T. and Sarre R.** Regulating Private Security in Australia: Trends and Issues in Crime and Criminal Justice. – Canberra, Australian Capital Territory: Australian Institute of Criminology, 1998.

8. **Rose J.** Bendruomenės sutartys plėtojant nusikalstamumo prevenciją: Prancūzijos patirtis. – Vilnius: LTU Leidybos centras, 2001.
9. **VRM ataskaita** Duomenys apie nusikalstamumą per 1990, 1995 ir 2000 metų 12 mėnesių Lietuvos Respublikoje. Forma 1 – Ž. www.vrm.lt
10. **Nusikalstamumo kontrolės Lietuvoje koncepcija**, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. balandžio 30 d. nutarimu Nr. 313.
11. **Alderson J. C.** Policing Freedom: Dilemmas of Policing in Western Democracies. – Plymouth: MacDonald and Evans, 1979.
12. **Fielding N.** Enforcement, Service and Community Models of Policing // Saulsbury W., Mott J., Newburn T. (eds.). Themes in Contemporary of Policing. – London: Routledge, 1996.
13. **Eck J. E.** Alternative futures of policing // Weisburd D., Uchida C. and Green L. (eds.). Police Innovation and Control of the Police: Problems of Law, Order and Community. – New York: Springer – Verlag, 1993. P. 59–79.
14. **Justickis V.** Prevencinė policijos veikla, remiantis bendruomenės teisėtvarkos modeliu. – Vilnius: LTA Leidybos centras, 2000;
15. **Rose J.** Bendruomenės sutartys plėtojant nusikalstamumo prevenciją: Prancūzijos patirtis. – Vilnius: LTU Leidybos centras, 2001.
16. **Urmonas A.** Nusikalstamumo ir nusikaltimų prevencija // Nusikalstamumo prevencija ir baudžiamoji politika pereinant į rinkos ekonomiką: VII Baltijos šalių kriminologų simpoziumo medžiaga. – Vilnius: Teisės institutas, 1995.
17. **Clarke R. V.** Situational Crime Prevention. – Albany, NY: Harrow and Heston Publishers, 1997.
18. **Howard G. J.** Varieties of Comparative Criminology. – Leiden: Brill, 2001.
19. **Lietuvos Respublikos** policijos veiklos įstatymas, priimtas Lietuvos Respublikos Seimo 2000 m. spalio 17 d. Nr. VIII – 2048 // Valstybės žinios, 2000. Nr. 90–2777.
20. **Lietuvos Respublikos** vietos savivaldos įstatymas, priimtas Lietuvos Respublikos Seimo 1994 m. liepos 7 d. Nr. I–533.
21. **George B., Button M.** Private Security. – Leicester: Perpetuity Press, 2000. Vol.1.
22. **Button M. and George B.** Government Regulation in the United Kingdom Private Security Industry: The Myth of Non-Regulation // Security Journal. 2001. Vol. 14. No. 1.
23. **Adomaitis J.** Saugumo problemos Vilniaus senamiestyje. Galimas saugos tarnybų indėlis // Seminaro „Asmens ir turto saugumas Vilniaus senamiestyje“ pranešimai. – Vilnius, 1999.
24. **Šakočius A.** Netvarkos įtaka visuomenės saugumui: organizaciniai ir teisiniai aspektai // Seminaro „Asmens ir turto saugumas Vilniaus senamiestyje“ pranešimai. – Vilnius, 1999.
25. **Loveday B.** Government Strategies for Community Crime Prevention Programmes in England and Wales // International Journal of the Sociology of Law. 1994. Vol. 22. No. 2.

The Use of CCTV for Ensuring Public Safety: Legal and Organizational Aspects

Dr. Raimundas Kalesnykas

Law University of Lithuania

Lecturer Vidmantas Mečkauskas

Law University of Lithuania

SUMMARY

The article analyses the prospects of using CCTV in public places which, authors regard, could have a certain influence on the improvement of public security in the territory of coverage. Installation and usage of security measures which curbs criminal activity or acts as a deterrent, manifests in situational prevention against offences.

CCTV in public security is a new preventive measure, therefore it is worth identifying and determining legal and organisational standards for the usage of cameras. Otherwise legal norms

might be violated, human rights and freedoms constrained. The effectiveness and economic efficiency of CCTV usage are also touched upon.

The article analyses the situation on ensuring secure environment in Vilnius municipality. It was Vilnius municipality and Chief Police Commissariat which prepared the Project on the installation of CCTV in public places. On the basis of the Project the authors submit an analysis on pros and cons of CCTV as well as their efficiency in minimising the number of offences and improving the security in the areas of coverage.

